

קול צופיין

קול צפ"ן נשא קול יחדו ירננו

גיליון מס' 1270

היי שרה תשפ"ו השיעור השבועי מיסודו של מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל האל-קי הרב **מרדכי אליהו** זצוק"ל

השיעור נמסר ע"י הרה"ג **שמואל אליהו** הרב הראשי של צפת

קדושה גם בארץ

הדברות. לכן אומר הגר"א כי השטח שקנה אברהם הוא שווה ערך לשש מאות אלף אמות מרובעות, שמתאימות לשישים ריבוא שהיו במעמד הר סיני.

זכות עם ישראל בדורנו

הזכות הזו קיימת לדור שזכה להחזיר את המערה לעם ישראל במלחמת ששת הימים אחרי אלפי שנים. לא רק את המערה הקדושה החזרנו לעם ישראל אלא גם את מקום המקדש. את קבר רחל, קבר יוסף ועוד אלפי מקומות שהם נחלת עם ישראל. זכינו לברר מקחו של צדיק. כל אלה נחשבים כקבלת עשרת הדברות משמיים. זכות עצומה שלפעמים אנחנו לא יודעים להעריך את ערכה הגדול. וזו מעלה גדולה לכל הרוכשים אדמות ארץ ישראל מנכרים שידעו כמה מעלתם גדולה וחשובה לפני המקום ברוך הוא.

מעלה גדולה על ידי האנשים הנחותים ביותר

הפלא הגדול הוא שהאנשים שמזכירים את שמם עשר פעמים הם המקולקלים בעמי כנען. מהם יוצא עקלקל (בראשית לו ב, יב). וכשרבקה רואה את הרוע של בנות חת, היא אומרת ליצחק "קצתי בחיי מפני בנות חת אם לקח יעקב אשה מבנות חת פאלה מבנות הארץ למה לי חיים" (כו מו). ומסביר רש"י ש"כל מעשיהן היו להכעיס ולעצבון". הרעים הללו נזכרים לטובה כשהם מעבירים את מערת המכפלה לאברהם.

אברהם מחליץ את המערה משורש הקליפה

זו הייתה המעלה של אברהם שהצליח להפעיל לקודש גם את האנשים הירודים ביותר. כך הוא מצליח לגרום לפרעה להכיר כי הוא עובר עבירה וצריך להחזיר את שרה. כך הוא גורם לאבימלך מלך פלישתים להכיר בטעותו. כך הוא גורם לדוד של עובדי ע"ז להכיר בהשם. כך הוא גורם למלך סדום לומר "נשיא אלוקים אתה בתוכנו". כך הוא גורם לבני חת לפעול על פי רצון ה' ולהעביר לעם ישראל את פתח גן עדן, ומעשה אבות סימן לבנים.

גאולת המערה - כאילו מקיים עשרת הדברות

למה מוזכרים בני חת בפרשה עשר פעמים

חכמינו הסבירו למה התורה מזכירה את בני חת בפרשת קניית מערת המכפלה שמונה פעמים בתוך עשרים פסוקים "וַיַּפְרוּן יִשָּׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי חַת, וַיַּעַן עֲפְרוֹן הַחִתִּי אֶת אַבְרָהָם בְּאָזְנֵי בְּנֵי חַת לְכָל בְּאֵי שַׁעַר עִירוֹ לֵאמֹר". וכן בסיום הקניה מזכירים אותם, לכאורה לחינם, "וַיִּקֶּם הַשֵּׁדָה וַתַּפְעֶרָה אֲשֶׁר בּוֹ לְאַבְרָהָם לְאַחֲזֵת קֶבֶר מֵאֵת בְּנֵי חַת". "אמר רבי אלעזר כמה דיות משתפכות כמה קולמוסין משתברין כדי לכתוב בְּנֵי חַת עשרה פעמים. כתיב בְּנֵי חַת בְּנֵי חַת עשרה, כנגד עשרת הדברות. ללמדך שכל מי שהוא מברר מקחו של צדיק כאילו מקיים עשרת הדברות" (במדרש רבה בראשית נח ח)

פעמיים נוספות בקבורת אברהם ויעקב

מסביר רבינו בחיי כי בקניית המערה מוזכרים בְּנֵי חַת שמונה פעמים. ובסוף הפרשה כאשר נקבר אברהם במערה חוזרים ומזכירים שהמערה נקנתה מבני חת (בראשית כה) פעם נוספת לכאורה מיותרת. גם כאשר קוברים את יעקב במערה חוזרים ומזכירים אותם עוד פעם. "מִקְנֶה הַשֵּׁדָה וַתַּפְעֶרָה אֲשֶׁר בּוֹ מֵאֵת בְּנֵי חַת: וַיְכַל יַעֲקֹב לְצוֹת אֶת בְּנָיו וַיֵּאסֹף רַגְלָיו אֶל הַמִּטָּה וַיִּגְוֶעַ וַיֵּאסֹף אֶל עַמּוּז (בראשית מט).

גם ארונה היבوسی מוזכר לשבח

עוד מזכיר רבינו בחיי כי גם בקניית גורן ארונה היבوسی, שהוא מקום המקדש, מוזכר ארונה היבوسی עשר פעמים גם במקום שהוא לא נזקק לו. חכמינו במדרש אמרו שמזכירים את בני חת לשבח, כיוון שהם התרצו למכור את האדמה שלהם לאברהם ולדוד המלך ולא הערימו קשיים גדולים (מלבד המחיר המופקע).

כמו מעמד הר סיני

החזרת אדמת ארץ ישראל לעם ישראל היא ענין עצום. על פי חכמינו במדרש החזרת מערת המכפלה היא שוות ערך למעמד הר סיני ולעשרת

בשעת המכירה?

הערבים מונעים מהבן איש חי להכנס למערת המכפלה

בעל הבן איש חי, רבינו יוסף חיים זיע"א, ביקר בארץ ישראל בשנת תרכ"ט. חלק מהביקור היה בחברון והוא רצה להיכנס להתפלל במערת המכפלה, תושבי חברון הערבים חשבו שהאבות והאמהות הם שלהם ולא הרשו ליהודים להכנס למערה, כך הם התנפלו על הרב ועל מלוויו, ואילולא כמה שוטרים טורקים שהבריחו אותו מהמקום, היה האירוע יכול להסתיים חלילה באסון.

כך כותב הרב סולמייאן בן הרב אליהו מני זצוק"ל שהיה הרב של חברון: "טרם יכנס אל הפתח קמו עליו כמו נד הישמעאלים צועקים ככלבים ויאמרו 'צא טמא. מה לך להכנס כאן. ומקום זה אדמת קודש' זה יחזיק בידו למושב. וזה יתפוס בכגדיו להשליכו הלאה. ולולא כי יראת חמת מלך הממשלה יר"ה כי עתה הכוחו הבה ורצוה". רבי יעקב ברבי רחמים מלמד הכהן סיפר כי רבי יוסף חיים סיפר לאביו "עיני זלגו דמועות ולא על המכות שספגתי מידי הישמעאלים האכזרים כי אם מרוב צער שאדמתנו הקדושה הייתה לנכרים ונחלתנו נהפכה לזרים".

השוחד יעוור עיני ערבים

"הבן איש חי" יצא בכאב לב גדול מהמקום. אבל לא בשביל לוותר. הוא בירר ומצא שאחד מנכבדי הערבים בחברון הוא רודף בצע, זימן אותו בחשאי ואמר לו שהוא מוכן לשלם ביד נדיבה אם ייקח אותו לחברון ויאפשר לו להתפלל בסמוך למערת המכפלה. הערבי הביא את ה"בן איש חי" בחשאי אל המערה והמתין שעה ארוכה עד שהרב סיים את תפילתו, ולאחר מכן החזיר אותו בשלום לירושלים.

ניסיון לגאול את המערה על ידי סניור שמעיה אנג'ל

כאשר הוא פנה לחזור לעירו ולארצו, החליט ה"בן איש חי" לנסות ולגאול את מערת המכפלה מידי הישמעאלים. בדרכו מארץ ישראל לעירק הוא עבר דרך דמשק, שם ישב הגביר היהודי סניור שמעיה אנג'ל שהיה עשיר גדול והוא ביקש ממנו ללכת לפחה לפעול למען העברת מקום מנוחתם של האבות הקדושים לידיים יהודיות.

באותה עת הפחה לא היה בדמשק. כעבור כמה שבועות, כאשר הפחה חזר לדמשק, הגיע הגביר סניור שמעיה לבקרו ודיבר על ליבו שירשה ליהודים לקנות את מערת המכפלה. הפחה הסכים לדבריו ושלח מכתב למושל הטורקי של חברון ובו הוראה מהפחה היושב בדמשק למדוד את המגרש של מערת המכפלה, ולהעמידו למכירה לכל המרבה במחיר. הפחה ידע שהיהודים יגיטו כסף מאחייהם העשירים כדי לפדות את מקום קבורת אבותיהם.

הערבים התגברו

המכרז כבר יצא ועשירי היהודים התכוננו לגייס סכום כסף גדול כדי לרכוש את המקום הקדוש, אבל אז שמע הקאדי על הדבר וחמתו בערה בו. שנאתו ליהודים הייתה עזה כמוות, והוא לא הסכים לאפשרות שהיהודים יקבלו לידיהם את המקום הקדוש. כינס הקאדי את עשירי הערבים והחל להסית אותם בדברי בלע עד שהם הוציאו מכיסם סכומי כסף גדולים יותר מכל מה שהיהודים היו יכולים לשלם, וכך התבטלה המכירה של מערת המכפלה ליהודים.

פעולתו ורצונו של הצדיק התממשו כשחיילי ישראל כבשו את חברון בחודש אייר שנת תשכ"ז במלחמת ששת הימים. אין ספק כי הצדיקים כולם משמיים התפללו לזכותם והמערה נכבשה ללא קרב בכניעה מוחלטת של הערבים תושבי חברון ובלי שום יריה.

נקראת על שמם

יש שואלים למה אברהם לא מבקש את הסכמתם של בעלי העיר הענקים? הרי הפסוק מדגיש שחברון היא קריית ארבע. "ולמה קורא אותה קרית ארבע? על שם בעליה שהן ארבעה. ענק ושלושת בניו" (בראשית רבה ח"י שרה פרשה נח ב). "הוא האדם הגדול בענקים שהיה שמו 'ארבע', והוא הבונה אותה על כן נקראת על שמו. והוא שנאמר 'וְשֵׁם חֶבְרוֹן לְפָנִים קְרִית אֲרֻבָּע, הָאָדָם הַגָּדוֹל בְּעֲנָקִים הוּא'" (יהושע יד טו - רמב"ן במדבר יג כב).

כי כאשר הם מופלגים בקומתן בן היו ימיהן ארוכין מכל האדם

הענקים הם כוח שאי אפשר להתעלם ממנו. הם לא היו רק הענקים, גם פירותיהם היו מבורכים וגדולים. גם יופיים של הענקים יצא לשם ולתהילה, עד שנקראו "בני האלהים". חוזהם היה שם דבר, "הָמָּה הַגְּבֵרִים אֲשֶׁר מְעוֹלָם אֲנָשֵׁי הַשָּׁמַיִם". הענקים הללו זכו לאריכות ימים. "כי כאשר הם מופלגים בקומתן בן היו ימיהן ארוכין מכל האדם" (רש"י). הם נקראו גם "אימים" בגלל האימה שהפילו על סביבותיהם (בראשית ו ד - רש"י).

איפה היו הענקים בעת המכירה?

בני חת מכתירים את אברהם ואומרים לו: "נשיא אלוקים אתה בתוכנו". מסכימים שעפרון ימכור לו את המקום היקר והחשוב ביותר בקריית הענקים, כל זאת מבלי שיש במקום נציג של הענקים שמסכים למכירה הזו. זה מפליא מאוד שאנשים כוחניים כמו הענקים לא נכחו במכירת המערה עם אנשי חת ולא ניסו לגבות טובת הנאה כלשהי מהעסקה היקרה הזאת.

עבר זמנם של הענקים

כדי להבין את התשובה לשאלה הזאת צריך לזכור את הסוד הגדול שרוב העם לא זכר, חוץ מדוד המלך, יהושע וכלב. לענקים לא היה כוח בעת ההיא. עבר זמנם מהעולם ונגמר כוחם. כל מה שנשאר להם זה הפחד שאנשים זכרו מימי קדם ובו הם השתמשו. מי שידע את האמת ידע שכוחם אפסי - נלחם בהם וניצח. מי שלא ידע - פחד ורעד מהם. כלב ויהושע ידעו שלענקים הללו אין עוד כוח ואמרו לעם ישראל: "וְאַתֶּם אַל תִּירְאוּ אֶת עַם הָאֲרֶזִים כִּי לְחַמְנוּ הֵם סָר צֶלֶם מֵעֵלֵיהֶם" (במדבר יד ט וראה רמב"ן שם). הצל שלהם איננו. הצלם שלהם כבר לא קיים. הם כמו מאוורר שמתסובב מכוח התנופה, אבל הוא כבר מנותק מהחשמל, ואפילו ילד יכול לעצור אותו.

יהושע מכרית את הענקים

כך מסביר הרמב"ן את פחדנותם של ענקי חברון. "כי עם כל תקפם וגבהם נכנע לבם יותר משאר העם, ולא יצאו למלחמה כלל אבל היו נחבאים בהרים ובערי הבצורות, כמו שאמר (שם יא כא) 'ויבא יהושע בעת ההיא ויכרת את הענקים מן ההר מן חברון מן דביר מן ענב ומכל הר יהודה ומכל הר ישראל עם עריהם החרימים יהושע'. כלומר בעריהם. וכן 'וילך יהודה אל הכנעני היושב בחברון ויכו את ששי ואת אחימן ואת תלמיי" (שופטים א י). כל זאת בגלל שיהושע ידע שלענקים אין שום יכולת וכח.

כלב מוריש את הענקים בגיל 85

גם כלב בן יפונה חברו הכיר את המרגלים מקרוב, ולכן הוא מבקש מיהושע לתת לו רשות להילחם בענקים ולכובשם כשהוא בגיל 85. "וְעֵתָּה

הזכות הזו קיימת לדור שזכה להחזיר את המערה לעם ישראל במלחמת ששת הימים אחרי אלפי שנים. לא רק את המערה הקדושה החזרנו לעם ישראל אלא גם את מקום המקדש. את קבר רחל, קבר יוסף ועוד אלפי מקומות עם שהם נחלת עם ישראל

הנה אנכי היום בן חמש ושמונים שנה: עודני היום חזק כְּאִשֶּׁר בְּיוֹם שָׁלַח אותי מִשֵּׁה כְּחַי אֲזוּ וּכְחַי עֵתָה לְמַלְחָמָה וְלָצֵאתָ וְלָבוֹא" (יהושע יד ז). בגילו המופלג מכניע כלב את שלושת בני הענק מחברון. "וַיִּרְשׁ מִשָּׁם כָּלֵב אֶת שְׁלוֹשָׁה בְנֵי הָעֵנָק אֶת שֵׁשִׁי וְאֶת אַחִימֶן וְאֶת תַּלְמִי יְלִידֵי הָעֵנָק".

כדרלעומר ידע על חולשת הענקים

גם כדרלעומר וחבריו מכירים את הסוד הזה. כשהם באים להילחם עם חמש ערי סודם, הוא וחבריו מכים בדרך את הענקים שבעבר הירדן המזרחי, "וּבְאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה בָּא כְּדַרְלַעְמֹר וְהַמְּלָכִים אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיַּכּוּ אֶת רְפָאִים בְּעֶשְׂתֵּיתַיִת קַרְנִים וְאֶת הַזְּוִיִּם בָּהֶם וְאֶת הָאִיִּמִים בְּשֵׁנֵהוּ קַרְיָתִים: וְאֶת הַחַיִּי בְּהַרְרָם שְׁעִיר עַד אֵיל פְּאָרָן אֲשֶׁר עַל הַמְּדַבָּר" (בראשית ד).

הענקים הם לא מטרת המלחמה שלו, סודם ועמורה הם המטרה, הם המורדים שצריך להכניע. אבל כשהוא רואה את הענקים על הדרך, הוא קוטף אותם ומשמיד אותם וממשיך הלאה לכבוש את חמש ערי הכיכר. אם הם היו באמת כל כך גיבורים כמו שהם נראו - כדרלעומר היה מחפש מסלול עוקף. הוא כנראה ידע מה שדוד וכלב ידעו. סר כוחם, ולכן הוא לא חשש מהם.

הענקים המתחבאים

אברהם יודע יותר מכולם שסר כוחם של הענקים, ולכן הוא לא חושש מהענקים וגר בחברון, הוא לא חושש לקבור שם את שרה. גם הענקים יודעים שאברהם מכיר את כוחם הקטן ולכן הם מסתתרים בביתם בשעה שאברהם קונה את המערה, בדיוק כמו שהסתתרו בימי יהושע כאשר כלב בא להילחם בהם. לכן חכמינו הכתירו את אברהם בתואר: "הָאֵדָם הַגְּדוֹל בְּעֵנָקִים הוּא" (ירושלמי שבת פרק טז. בראשית רבה בראשית פרשה יד).

תם כוחם של הישמעלים

בימינו תם כוחם של הישמעאלים ולא צריכים לפחד מהם כלל. כך מובא בזוהר (ח"ב לב, א) "וזמיני בני ישמעאל למשלת בארעא קדישא כד איהי ריקניא מכלא זמנא סגי כמה דגזירו דלהון בריקניא בלא שלימו, ואינון יעכבון להון לבני" לאתבא לדוכתייהו עד דישתלים ההוא זכותא דבני ישמעאל". עתידים בני ישמעאל לשלוט בארץ הקדש כשהיא ריקה והם יעכבו את בני ישראל לשוב אל מקומם, עד שתסתיים זכות ברית המילה שעושים בני ישמעאל שהיא ברית לא מושלמת.

בימינו תם זמנם כשם שתם זמנם של הענקים. וזה דבר שחשוב לזכור, שהרי היו כבר כמה וכמה פעמים שישראל חששה לצאת איתם למלחמה, ובסופו של דבר הביסה אותם בכח מועט. עוד רואים שמכים אותם מכות גדולות מהשמייים, באירן שהיא ראש לכל הפורעים אין מים בברזים. יש חשמה רק מספר שעות ביום, הדלק ניתן בקיצבה גדולה. כך הם יורדים גם בכלכלה ובילודה. המוטבע שלהם לא שווה את הנייר שעליו הוא מודפס. תמה זכותם ותם כוחם. כל זאת מלבד חלק ממשפחות ישראל שיחזרו בתשובה, כדהלן.

העמים שיעלו ראשונה לירושלים בעת הגאולה

ויקה אשה ושמיה קטורה - זו הגר

בסוף הפרשה אנו קוראים על משפחות שחלקן עתידות לעשות תשובה. כך מסופר על אברהם שהוא לקח "אשה ושמיה קטורה". רש"י מסביר בשם המדרש: "זו הגר ונקראת קטורה על שם שנאים מעשיה כקטרת, ושקשרה פתחה שלא נזדווגה לאדם מיום שפרשה מאברהם" (בראשית כה

א). מסתבר שהיא עשתה סוג של תשובה, אבל קשה לקרוא על אברהם שנושא שנית את הגר אחרי ששרה גרשה אותה מביתה.

בני הגר יבואו הראשונים בעת הגאולה

כדי להבין את מעשה אברהם חשוב לקרוא את נבואת ישעיהו על הגאולה העתידה. שם נראה כי לעתיד לבוא מדון ועיפה ושפך יהיו הראשונים שיכירו בכך שאברהם ובניו הם "אב המון גויים". "שִׁפְעַת גְּמִלִים תִּכְסֹּף בְּכַרִּי מִדָּוִן וְעֵיפָה כָּלֵם מִשָּׁבָא יָבֹאוּ זָהָב וְלִבְנֵה יִשְׂאֹוּ וְתַהֲלוֹת ה' יִבְשְׂרוּ" (ישעיהו ס).

מדון ועיפה ושפך הם בניה וצאצאיהם של הגר

מדון ועיפה ושפך הם בניה וצאצאיהם של הגר. כך כתוב בפרשה על קטורה: "וַתֵּלֶד לוֹ אֶת־זִמְרֹן וְאֶת־יִקְשָׁן וְאֶת־מִדְּוִן וְאֶת־מִדְּוִן וְאֶת־שֹׁחַן: וַיִּקְשָׁן יָלַד אֶת־שָׁבָא וְאֶת־דָּדָן וַבְּנֵי דָדָן הֵיוּ אֲשֹׁרָם וְלִטְוֹשָׁם וְלִאֲמִים. וַבְּנֵי מִדְּוִן עֵיפָה וְעַפְרָה וְחִנְדָּה וְאֶבְדֵּעַ וְאֶלְדָּעָה כָּל אֵלֶּה בְנֵי קַטוֹרָה". מכאן נבין שאברהם לקח את הגר לאישה אחרי פטירת שרה כדי להכין את ליבם של העמים להכיר בבניו של יצחק באחרית הימים.

אחריהם יבואו נבית וקדר בני ישמעאל

בהמשך הפרשה אנו קוראים על תשובתו של ישמעאל. שבפטירת אברהם נאמר: "וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ יִצְחָק וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנָיו אֶל מְעַרַת הַמְּכַפְלָה אֶל שְׂדֵה עֶפְרָן בֶּן צֹחַר הַחַתִּי אֲשֶׁר עַל פְּנֵי מִקְרָא" (בראשית כה ט), ומפרש שם רש"י בשם המדרש: "מכאן שעשה ישמעאל תשובה והוליד את יצחק לפניו והיא שיבה טובה שנאמר מאברהם" (ב"ב טז ע"ב).

כל צאן קדר יקבצו לך אילי נביות ישרתונך

גם כאן מדובר במעשה אבות שהוא סימן לבנים, כיוון שבהמשך הפרק בישיעהו, שמדבר על מדון ועיפה ושפך, אנו קוראים על העמים שיעלו לירושלים אחריהם והם בניו של ישמעאל קדר ונביות. "כל צאן קדר יקבצו לך אילי נביות ישרתונך יעלו על רצון מזבחי נבית תפארת אפאר". קדר ונביות הם שמות בניו של ישמעאל. "ואלה שמות בני ישמעאל בשמתם לתולדתם כבר ישמעאל נבית וקדר ואדבאל ומבשם" (בראשית כה יג). מכאן אנו יכולים לצפות את התהליכים העתידיים של חלק מבני ישמעאל, החלק השני כנראה יאבד עם העמלקים וחבריהם.

פעולתו ורצונו של הצדיק התממשו כשהיילי ישראל כבשו את חברון בחודש אייר שנת תשכ"ז במלחמת ששת הימים. אין ספק כי הצדיקים כולם משמייים התפללו לזכותם והמערה נכבשה ללא קרב בכניעה מוחלטת של הערבים תושבי חברון ובלי שום ירייה

שפעת גמלים תכסוף

למה דווקא גמלים?

הפסוק שקראנו קודם על בני קטורה מתאר גמלים: "שִׁפְעַת גְּמִלִים תִּכְסֹּף בְּכַרִּי מִדָּוִן וְעֵיפָה כָּלֵם מִשָּׁבָא יָבֹאוּ זָהָב וְלִבְנֵה יִשְׂאֹוּ וְתַהֲלוֹת ה' יִבְשְׂרוּ" (ישעיהו ס ו). למה דווקא גמלים? התשובה נמצאת בפרשה שלנו, פרשה שמוזכרת בה המילה גמלים 18 פעמים, יותר מכל פרשה אחרת בתורה.

הפעם הבאה שהגמלים מוזכרים מספר רב כל כך של פעמים היא בתיאור הוצאת רחל ולאה מאותו בית, שם הם מוזכרים חמש פעמים. בשתי הפעמים הללו מוציאים מתוך עומק הקליפות את "אם כל זרע הקדושה" (אור החיים בראשית כב כ).

עשרה גמלים מגמלי אדניו - גמלים מרשימים

החמינו אמרו שאליעזר לוקח את הגמלים הטובים ביותר שיש בבית אברהם. "ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדניו וילך וכל טוב אדניו בידו". המטרה היא להרשים את לבן ואת בתואל באמצעות העושר והגמלים המשובחים של בית אברהם.

על מנת להגביר את הרושם הוא מבריך את הגמלים במקום הכי מרכזי בחורן, ובשעה הכי מרכזית. "ויברך הגמלים מהיין לעיר אל באר המים לעת ערב לעת צאת השאבת". כל אנשי העיר מתרכזים סביב הגמלים

